

ژان ژاک روسو
(۱۷۱۲-۱۷۷۸)

رویکرد زمانتیک به تربیت

نوع نگاه به موضوع آموزش و تربیت از گذشته‌ی دور تاکنون تحولات و دگرگونی‌های زیادی را تجربه کرده است. در هر دوره از تاریخ، رویکردهای گوناگونی ظهور کرده و مدتی مورد توجه بوده‌اند. با ظهور رویکردهای جدید، رویکردهای قدیمی‌تر به کنار گذاشته شده یا کامل‌تر شده‌اند و گاهی هم شاهد نوعی درهم آمیختگی رویکردها هستیم. در این صفحه، با رویکردهای مهم ۲۵۰ سال اخیر در موضوع آموزش و پرورش کودکان آشنا می‌شویم. این آشنایی مختصر می‌تواند ما را متوجه جایگاه نگرشی خودمان به موضوع آموزش و پرورش کودکان کند. این مطالب را که کوتاه هم هستند، از دست ندهید.

ساحت تعلیم و تربیت در ۲۵۰ سال اخیر رویکردهای آموزشی متعدد و متنوعی را تجربه کرده است. نخستین بارقه‌ی آموزش مدرن، با انتشار کتاب تربیتی ژان ژاک روسو با نام «امیل، ۱۷۶۲» و با حمایت حامیان پرشور او در عصر انقلاب فرانسه شکل گرفته است. نگاه تربیتی روسو و گسترش آن در قرن نوزدهم، مبنای پیدایش رویکردهای آموزش فرض شده است. ژان ژاک روسو به عنوان شاعری رمانتیک و طبیعت‌گرا به دنبال آن بود که همان ظرافت‌ها و احساسات طبیعی، سکوت آرام‌بخش و تنهایی بالنده‌ی دنیای شعر و هنر را به دنیای تربیت منتقل کند. او سعی کرد، امیل (پسر خیالی در کتاب امیل) در طبیعت و در تعامل با طبیعت و به دور از جامعه و جمعیت بزرگ شود. هدف او تربیت یک انسان بود نه یک شهروند؛ تربیت کودک به خاطر خودش و برای خودش، نه به خاطر جامعه و در خدمت جامعه. در واقع، رویکرد تربیتی روسو نوعی آموزش فردی است که در محیط‌های خلوت و طبیعی همانند روستا و حاشیه‌ی شهر و به دور از جامعه و اجتماعات بزرگ اتفاق می‌افتد و او پس از اطمینان از شناخت خویشتن و شکل‌گیری شخصیت و آموختن مهارت‌های اساسی، می‌تواند وارد جامعه و اجتماع بزرگ‌تر شود. در نگاه تربیتی روسو، انتقال اطلاعات و مفاهیم به کودک اهمیت

ندارد، بلکه پرورش فهم، منش و تعقل اخلاقی مهم است. به باور روسو، در صورت تحقق این آرمان تربیتی، صفاتی عالی همانند تسلط بر خویشتن و خودآموزی در کودک رشد می‌کنند. حتی اگر بعداً در جامعه‌ای غیرطبیعی و ناسالم زندگی کند. شیوه‌ی آموزش او بدین صورت بوده که یک مربی باتجربه، به عنوان راهنما، کودک را در محیطی آرام و طبیعی، همراهی کند و تجربه‌های واقعی یادگیری را در موقعیت‌های مرتبط و مناسب برای او فراهم سازد. شایان توجه است، تبدیل انسان به شهروند مطلق، مستلزم گرفتن هستی و موجودیت از فرد و تبدیل او به یک وجود گروهی و بیگانه از خویش است. به باور روسو، در صورت ایمان مربی به شیوه‌ی رمانتیک و ذات گرایانه‌ی تربیت، جوهر ذاتی سادگی و صداقت، استعداد و قابلیت در کودک محفوظ می‌ماند. از نگاه او، مدرسه‌های سنتی و بسیار ساختارمند همانند نهادهایی اجتماعی هستند که با قوانین گروهی اداره می‌شوند و مزاحم یادگیری فردی و طبیعی هستند. تأکید دیگر روسو، بر رعایت روند طبیعی رشد از کودکی به بزرگسالی است. طبیعت می‌خواهد کودکان قبل از بزرگ شدن کودک باشند. روسو نیز دوست دارد کودکان در کودکی پیر شوند. به باور روسو، اگر در این نظم طبیعی اختلال ایجاد شود، میوه‌ی زودرسی به بار می‌آید که خوب رشد نکرده، بی‌طعم و بی‌بوست و در برابر پوسیدن دوام چندانی ندارد.

فرایند رشد طبیعی کودک از نگاه روسو

۱. تولد تا ۱۲ سالگی: این مرحله از رشد تحت هدایت هیجان‌ها و محرک‌های حسی است.
۲. ۱۲ تا ۱۶ سالگی: در این مرحله از رشد، قوه‌ی تعقل آغاز به شکل‌گیری می‌کند.
۳. از ۱۶ سالگی به بعد: مرحله‌ی ورود آغازین نوجوان به ساحت بزرگسالی است.